

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-412-2-45>

**INFORMATIONAL STATE AS A NEW STAGE
OF THE POLITICAL DEVELOPMENT OF SOCIETY**

**ІНФОРМАЦІЙНА ДЕРЖАВА ЯК НОВИЙ ЕТАП
ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА**

Balan S. V.

*PhD in Political Science,
Senior Research Fellow,
V.M. Koretsky Institute of State
and Law of National Academy
of Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Балан С. В.

*кандидат політичних наук,
старший науковий співробітник,
Інститут держави і права
імені В.М. Корецького
Національної академії наук України
м. Київ, Україна*

Впродовж кількох останніх десятиліть науковці досліджували інформаційне суспільство переважно в кількох вимірах, як-от: технологічному, економічному, культурно-цивілізаційному, соціологічному, просторовому [3, с. 19-29]. Ці виміри не є взаємовиключними і деякі дослідники поєднували у своїх роботах елементи відразу кількох підходів. Водночас спільним для всіх напрямів є те, що на основі аналізу кількісних параметрів змін у використанні інформації робиться висновок про виникнення якісно нового типу соціальної системи – інформаційного суспільства [4, с. 11].

Політичний аспект впродовж багатьох років отримував недостатню увагу з боку дослідників, хоча саме він має визначальне значення для формування і розвитку інформаційного суспільства. Саме у політичному вимірі на авансцену виходить інформаційна держава, яка виступає провайдером інтересів інформаційного суспільства і його середовищем існування, «життєвим простором».

Політичний вимір інформаційного суспільства має дві складові. З одного боку, формування інформаційного суспільства відбувається в межах національних держав, які імплементують відповідні політики і цим самим стимулюють розвиток досліджень, розробку і впровадження технологій, а також їх функціонування. Також у межах національних держав відбувається інституалізація інформаційного суспільства через створення політичних інститутів – органів влади. З іншого боку, держави виступають об'єктами впливу глобального інформаційного суспільства – технологічні інновації перетворюються на мету

політичного процесу, чому сприяє наявність різноманітних глобальних рейтингів. За допомогою інформаційно-комунікаційних технологій відбуваються вибори, референдуми, збираються петиції, формується політичний порядок денний у багатьох державах, зокрема і в Україні.

В процесі інформаційної трансформації кожен національний уряд діє відразу в двох іпостасях. По-перше, він виконує нормативну функцію шляхом розробки проектів державних політик, стандартів і правил, але водночас виступає зацікавленою особою, бенефіціаром і стратегічним інвестором у сферу інформаційно-комунікаційних технологій, програмне забезпечення, підвищення загального рівня цифрових знань населення для забезпечення сталості процесу трансформації держави в інформаційну [3]. В Україні такий порядок можна проілюструвати діяльністю Міністерства цифрової трансформації.

На думку М.Кастельса, оскільки інформація та комунікація циркулюють переважно через диверсифіковану, але всеосяжну систему медіа, політика дедалі активніше переміщується у медіапростір. Ким би не були політичні актори та якою б не була їхня орієнтація, вони існують у владному середовищі за посередністю медіа у розмаїтій медіасистемі, яка включає зокрема комп'ютерні комунікаційні мережі. Той факт, що політика має бути оформлена мовою онлайн медіа, має глибокі наслідки для характеристик, організації та цілей політичних процесів, політичних акторів та політичних інститутів [1, с. 507].

Базовим індикатором інформаційної держави є вільний доступ громадян до систем передачі інформації. Доступ має три параметри – технологічний (покриття Інтернетом), технічний (наявність пристроїв, що уможливають доступ) та практичний (наявність професійних знань і умінь для доступу). Відтак наявність усіх трьох параметрів дає змогу класифікувати державу як інформаційну.

Центральним елементом формування інформаційної держави є використання даних для прийняття рішень на основі доказових фактів. Використовуючи аналітику даних, машинне навчання та штучний інтелект, уряди мають можливість отримувати цінну для цілей розробки і прийняття рішень інформацію з величезних масивів даних. Ухвалення рішень на основі поінформованості забезпечує більш ефективний розподіл ресурсів, сталу державну політику та врахування прогностичних моделей для вирішення суспільних проблем, покращення якості надання адміністративних послуг і стимулювання сталого розвитку.

Фундаментальними підвалинами, на яких засновується функціонування інформаційної держави, є ефективне управління

даними та чітке правове регулювання. Останнє включає стратегічні й концептуальні засади державної політики в інформаційній сфері, а також систему галузевих правових актів, які регулюють створення, зберігання, передачу, спільний доступ і використання даних як державними, так і приватними організаціями для забезпечення цілісності, захищеності та доступності інформації.

До загально визнаних ознак інформаційної держави належать прозорість, зокрема джерел походження інформації, яка виступає одночасно політичною метою її функціонування, а також спільна відповідальність за якість державного управління приватного і державного секторів. Сутність цієї відповідальності виявляється у тому, що держава у своїй діяльності спирається на неурядові інститути, які мають можливість впливати на формування державних політик і, що найголовніше, здійснювати контроль за ефективністю їх здійснення.

Наявність стійкої цифрової інфраструктури є наступною важливою ознакою інформаційної держави. Вона передбачає розвиток доступного високошвидкісного підключення до Інтернету, надійних комунікаційних мереж і цифрових платформ, які сприяють безперервному доступу до інформації та інформаційних послуг. Ефективна цифрова інфраструктура дає громадянам, підприємствам і урядам можливість використовувати потенціал технологій, долаючи цифровий розрив і сприяючи інклюзивності.

Прозорість відіграє важливу роль у функціонуванні інформаційної держави, забезпечуючи її відкритість, підзвітність і надійність у різних аспектах поширення інформації та управління, забезпечує легітимність самої моделі державного управління, в якій інформація є ключовим елементом.

Зі зростанням залежності держави від інформаційних технологій зростає і актуальність інформаційної безпеки та кіберзахисту. Інформаційна держава має бути оснащена надійними засобами кібербезпеки, щоб захистити свою критичну інфраструктуру, конфіденційні дані та інформацію громадян від кіберзагроз.

Інформаційна держава надає пріоритет етичним аспектам і відповідальному розвитку штучного інтелекту (ШІ). Це передбачає забезпечення контролю за справедливістю, прозорістю та підзвітністю в алгоритмічному прийнятті рішень, а також захист від упереджень і дискримінаційних результатів. Крім того, це вимагає створення спільних етичних рамок для збору, використання та обміну даними, захисту прав людини і громадянина та зміцнення довіри до системи.

Дослідники зазначають, що наразі вже сформовано підстави для закріплення як на національному, так і на міжнародному рівні гарантій індивідуальних інформаційних прав, зокрема, права на інформаційну безпеку, інформаційний розвиток, інформаційні послуги, доступність інформаційних технологій, якісний і безпечний контент тощо.

Поява поняття «інформаційна держава» в політичній теорії і практиці вимагає не лише зміни певних правил для адаптації політичних і соціальних інститутів до нового технологічного середовища, а й зміни контекстів отримання та передачі інформації, а також суттєвих змін у використанні комунікаційних технологій. У спосіб, який дозволить ще прискіпливіше стежити за індивідуальними звичками та комунікативними діями громадян. Водночас такі зміни тягнуть не обмеження особистої свободи як такої, а впливають на зміну стандарту сприйняття особистих свобод відповідно до нових реалій.

Вільний доступ громадян до систем передачі інформації, ефективне управління даними та чітке правове регулювання, прозорість інформації та джерел її отримання і напрямів поширення, наявність стійкої цифрової інфраструктури, надійних засобів кібербезпеки, достатній рівень цифрової й інформаційної грамотності населення є набором визначальних характеристик, які вирізняють інформаційну державу, й Україні ще належить імплементувати значну їх частину.

Можемо стверджувати, що інформаційна держава є новим підходом до сучасного державного управління, який використовує потенціал інформаційних і комунікаційних технологій. Завдяки прийняттю рішень на основі даних, залученню громадян та адаптивному управлінню інформаційна держава має необхідний ресурс для сприяння інклюзивному та ефективному управлінню в епоху цифрових технологій.

Література:

1. Castells M. *The Rise of the Network Society*. 2-nd ed., with a new preface. Malden, MA: Blackwell, 2010. 594 p.
2. Hanna N. A Role for the State in the Digital Age. *Journal of Innovation and Entrepreneurship*. Volume 7, 2018. URL: <https://innovation-entrepreneurship.springeropen.com/articles/10.1186/s13731-018-0086-3#citeas>
3. Nath H. *The Information Society*. *Journal of the SCTU*. 2009. Vol. 4. Pp. 19–29.
4. Webster F. *Theories of the Information Society*. Fourth Edition. New York. Routledge. 2014. 404 p.